

Veiligheid en hulpverlening in het nauw door te rigide privacyregels

Een verwarde man die overlast veroorzaakt en voor wie we geen passende zorg kunnen regelen omdat we zijn psychiatrische achtergrond niet kennen. Een vrouw die een uitkering ontvangt, terwijl ze blijkbaar geld genoeg heeft om een café te beginnen. En twee minderjarige broers die op het rechte pad hadden kunnen blijven als hulpverleners hadden geweten dat hun oudste broer uit de gevangenis is en thuis weer de lakens uitdeelt. Zomaar drie voorbeelden van problemen waar gemeenten tegenaanlopen. Problemen waar de samenleving last van heeft en die het vertrouwen in overheid en rechtsstaat ondermijnen. De oorzaak zijn de privacyregels, die de mogelijkheden om persoonlijke gegevens uit te wisselen te veel beperken. Foort van Oosten, burgemeester en voorzitter van het Privacy Platform eenheid Rotterdam, pleit voor versoepeling.

Meerdere instanties betrokken, samenwerken niet mogelijk

In de voorbeelden van de verwarde man, de vrouw die horecaondernemer wil worden en de twee broers is een belangrijke constante in het spel: er zijn steeds meerdere instanties bij betrokken. Instanties op het gebied van veiligheid, integriteit, zorg, werk en inkomen, die met elkaar moeten samenwerken en gefrustreerd raken omdat die samenwerking vastloopt. Want hoe kun je – vakjargon – ‘integraal samenwerken’ als je geen gegevens mag delen en je dus niet allemaal over dezelfde, benodigde, informatie beschikt? Het antwoord laat zich raden: dat kan niet. En dus blijven veel problemen die met openbare orde, veiligheid en integriteit te maken hebben, onopgelost. Terwijl mensen die hulp nodig hebben, daarvan verstoken blijven.

Geen passende aanpak overlast

Hoe ziet dat er in de praktijk uit? Eerst de verwarde man. De overlast die hij veroorzaakt, komt op het bordje van de burgemeester terecht, die immers over de openbare orde gaat. Natuurlijk kan de burgemeester optreden. Maar dat werkt vaak alleen op de korte termijn. Voor een blijvende oplossing zijn meestal ook andere maatregelen nodig, die met elkaar moeten samenhangen. Om erachter te komen welke maatregelen, moet de burgemeester meer over de man weten. En daar wringt de privacy-schoen. In de zoektocht naar deze informatie ligt de weg naar zorg- en hulpverleningsinstanties voor de hand. Krijgt de man bijvoorbeeld al hulp vanuit de Wet maatschappelijk ondersteuning (Wmo)? Zo niet, moet je hem dat dan niet aanbieden? En als hij vanuit die hoek wel hulp krijgt, kun je als gemeente dan nog iets extra's doen? Maar ook: zijn er buiten de gemeente om zorg- en hulpverleningsinstanties die zich om de man bekommeren? Is hij bijvoorbeeld ergens onder behandeling? En zijn er misschien mensen in zijn omgeving op wie hij kan terugvallen? Allemaal vragen waarop de antwoorden kunnen bijdragen aan een blijvende oplossing. Maar de instanties die deze antwoorden kunnen geven, mógen dat niet. De huidige wet- en regelgeving biedt geen ruimte om vanwege de openbare orde gezondheidsgegevens te delen. Ook niet met de burgemeester. Zelfs de 'eigen' Wmo-ambtenaren moeten de kaken op elkaar houden. Het gevolg: de burgemeester komt niet te weten wat de problematiek áchter het gedrag van de man is en heeft ook geen idee welke zorg en hulp hij al ontvangt. Natuurlijk zal hij of zij tegen de overlast optreden. Maar daar kleven risico's aan. Juist omdat de burgemeester niet weet welke hulpverlening er al is opgetuigd, vindt zijn ingreep per

definitie 'geïsoleerd' plaats, dus niet in samenhang met andere maatregelen. Daarmee kan de burgemeester, onbedoeld, inmiddels behaalde resultaten zomaar tenietdoen.

Uitkeringsfraude niet opgemerkt

Het voorbeeld van de vrouw die horecaondernemer wil worden, illustreert hetzelfde probleem: de informatie is er wel, maar niet op alle plekken waar ze nodig is. Een vrouw die een bijstandsuitkering ontvangt, vraagt een drank- en horecaverunning aan. Zij geeft daarbij aan dat ze € 25.000,- eigen vermogen zal gebruiken om de overname van het café mee te financieren. Wat zij niet opgeeft, is dat ze een uitkering ontvangt. Hierdoor blijft dit onbekend bij de afdeling die de aanvraag van de vergunning in behandeling heeft. En zelfs als de vrouw wel opgeeft dat ze een uitkering ontvangt, dan kan hierover niet zonder meer navraag gedaan worden, omdat uitkeringsinstanties niet standaard informatie mogen delen over wie welke uitkering ontvangt. Zelfs de 'eigen' Sociale Dienst mag dat niet, terwijl de verantwoordelijk wethouder wekelijks met de burgemeester vergadert in hetzelfde college van B&W. Het is in dit voorbeeld de vraag of de vrouw wel recht heeft op de uitkering, aangezien vermogen (boven een bepaalde grens) eerst opgemaakt moet worden. Ook zal de burgemeester er niet achter komen of bijvoorbeeld is gefraudeerd ter verkrijgen van de vergunning of de uitkering.

Kwetsbare jongens op verkeerde pad

Tot slot de minderjarige broers. Zij komen uit een probleemgezin, met een alleenstaande moeder die licht verstandelijk beperkt is. De jongens zijn gemakkelijk te beïnvloeden, maar met flink wat hulp op de praktijkschool is het vooralsnog gelukt hen op het rechte pad te houden. Hun oudere broer volgde een andere weg: die van de criminaliteit. Hij werd veroordeeld voor woninginbraken en handel in drugs. Sinds kort is hij op vrije voeten en woont weer thuis, zo weet de burgemeester via de politie. De verwachting is dat dit een negatieve invloed zal hebben op zijn jongere broers, die erg tegen hem opkijken. Alle reden om de hulpverleners die de jongens begeleiden, te informeren over de terugkeer van de oudste broer. Maar de burgemeester moet deze informatie vóór zich houden: privacy. Het gevolg laat zich raden: de twee komen niet meer opdagen op afspraken met hun begeleiders en blijven steeds vaker weg van school. Hun broer heeft hen overgehaald om lucratieve 'klusjes' te doen, zoals het runnen van drugs. Ze glijden af en iedereen heeft het nakijken.

Meer ruimte nodig om gegevens te delen

Wat te doen? Vooropgesteld: de bescherming van de privacy van iedereen in dit land is een verworvenheid die ik niet kwijt wil. En het is goed dat er wetgeving is die dat regelt. Maar die wetgeving is te rigide. Persoonsgegevens mogen niet worden gedeeld, als ze voor een ander doel zijn vastgelegd dan waarvoor je ze nodig hebt. Dat is in veel opzichten een groot goed, maar vaak niet als het gaat om openbare orde, veiligheid, fraudebestrijding en hulp aan kwetsbare mensen. Niet alleen tussen organisaties die op deze terreinen werkzaam zijn, ook binnen die organisaties zijn schotten ontstaan die verhinderen dat relevante informatie wordt gedeeld. Informatie die deze instanties nodig hebben om hun werk te doen. En als er al ruimte is om gegevens te delen, dan durven betrokkenen dat vaak niet. Bang als ze zijn voor claims, rechtszaken en negatieve publiciteit.

Daar moeten we vanaf. De casuïstiek van de verwarde man, de vrouw met horeca-ambities en de twee minderjarige broers vormen immers het topje van een ijsberg met tal van vergelijkbare situaties. Nee, ik pleit voor een structurele oplossing, waarbij de wet ons – de mensen die werkzaam zijn in de veiligheid, de hulpverlening en het sociale domein (uitkeringen) – meer ruimte biedt gegevens vast te leggen en te delen als dat van belang is voor de uitvoering van onze taken: het beschermen van de samenleving tegen ordeverstoringen, fraude en onveiligheid, en het helpen van kwetsbare mensen. Wat er nu gebeurt, of liever gezegd niet gebeurt, is aan de burger niet uit te leggen.

Foort van Oosten is burgemeester van Nissewaard en bestuurlijk portefeuillehouder van het Privacy Platform eenheid Rotterdam, een overleg tussen gemeenten in de regio Rotterdam, de politie, het OM, het Veiligheidshuis Rotterdam Rijnmond en de VeiligheidsAlliantie regio Rotterdam.